

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

TRẦN MINH TUẤT

**SỰ HIỆN THỰC HÓA
KẾT TRỊ BẮT BUỘC CỦA ĐỘNG TỪ TIẾNG VIỆT**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Thái nguyên, năm 2012

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

TRẦN MINH TUẤT

**SỰ HIỆN THỰC HÓA
KẾT TRỊ BẮT BUỘC CỦA ĐỘNG TỪ TIẾNG VIỆT**

**CHUYÊN NGÀNH: NGÔN NGỮ HỌC
MÃ SỐ: 60. 22.01**

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Văn Lộc

Thái nguyên, năm 2012

LỜI CẢM ƠN

Sau một thời gian học tập và nghiên cứu, tôi đã hoàn thành luận văn Thạc sỹ Ngôn ngữ học với đề tài: “*Sự hiện thực hóa kết tri bất buộc của động từ tiếng Việt*”.

Để thực hiện được luận văn này, ngoài sự nỗ lực, cố gắng của bản thân, tôi đã được sự dạy bảo, động viên, giúp đỡ của các thầy cô giáo, bạn bè đồng nghiệp và gia đình.

Tôi xin bày tỏ sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc tới PGS.TS. Nguyễn Văn Lộc- người thầy đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo tôi trong suốt quá trình nghiên cứu để hoàn thành luận văn này.

Tôi xin chân thành cảm ơn Ban giám hiệu, các thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, Khoa Sau Đại học - Trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên cùng các thầy giáo ở Viện Ngôn ngữ học, Viện Từ điển học và Bách khoa thư Việt Nam đã tận tình giảng dạy và giúp đỡ tôi hoàn thành khóa học.

Cuối cùng tôi xin gửi lời cảm ơn sâu sắc tới gia đình và người thân, xin cảm ơn anh em, bạn bè đồng nghiệp đã động viên khích lệ tôi để hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, tháng 8 năm 2012

Tác giả luận văn

Trần Minh Tuất

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi, các số liệu và kết quả nghiên cứu nêu trong luận văn là trung thực, được đồng các tác giả cho phép sử dụng và chưa từng được công bố trong bất kỳ một công trình nào khác.

Tác giả

Trần Minh Tuất

DANH MỤC VIẾT TẮT

N1: danh từ chủ thể.

N2, N3: Danh từ đối thể.

V: Động từ.

V1: Động từ hạt nhân.

V2: Động từ giữ vai trò diễn tố.

A: Tính từ.

P: Giới từ

SP: Cụm chủ vị.

MỤC LỤC

Trang	
Trang bìa phụ	i
Lời cảm ơn.....	ii
Lời cam đoan	iii
Danh mục viết tắt	iv
MỞ ĐẦU	1
1. Lí do chọn đề tài	1
2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu	2
3. Lịch sử vấn đề.....	3
4. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu	5
5. Phương pháp nghiên cứu	5
6. Những đóng góp mới của đề tài	5
7. Bố cục luận văn	6
Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN	7
1.1. Động từ	7
1.1.1. Khái niệm	7
1.1.2. Cách xác định	8
1.1.3. Phân loại	10
1.2. Lý thuyết kết trị và kết trị của động từ tiếng Việt	12
1.2.1. Thuật ngữ kết trị	12
1.2.2. Khái niệm <i>nút</i> , <i>nút động từ</i> , <i>diễn tố (actant)</i> , <i>chu tố (circonstant)</i>	12
1.2.3. Khái niệm kết trị và các kiểu kết trị	15
1.2.3.1. Khái niệm kết trị.....	15
1.2.3.2. Các kiểu kết trị.....	16

1.3. Khái niệm hiện thực hóa kết tri và các nhân tố chi phối sự hiện thực hoá kết tri động từ.....	20
1.3.1. Khái niệm hiện thực hóa kết tri của động từ	20
1.3.2. Các nhân tố chi phối sự hiện thực hóa kết tri của động từ	21
1.4. Các kiểu hiện thực hóa kết tri bắt buộc của động từ	26
1.4.1. Nhận xét chung.....	26
1.4.2. Hiện thực hóa đầy đủ kết tri bắt buộc của động từ.....	27
1.4.3. Hiện thực hóa không đầy đủ kết tri bắt buộc của động từ.....	27
1.5 Tiểu kết	28
Chương 2: HIỆN THỰC HÓA ĐẦY ĐỦ KẾT TRI BẮT BUỘC	
CỦA ĐỘNG TỪ'	30
2.1. Nhận xét chung	30
2.2. Các kiểu hiện thực hoá đầy đủ kết tri bắt buộc.....	31
2.2.1. Hiện thực hoá đầy đủ với mô hình cơ bản	31
2.2.2. Hiện thực hoá đầy đủ với mô hình không cơ bản	46
2.3. Tiểu kết	68
Chương 3: HIỆN THỰC HÓA KHÔNG ĐẦY ĐỦ KẾT TRI BẮT BUỘC	
CỦA ĐỘNG TỪ'	70
3.1. Nhận xét chung	70
3.2. Tình lược diễn tố chủ thể	73
3.2.1. Kiểu tình lược bị qui định bởi văn cảnh	74
3.2.2. Kiểu tình lược bị qui định bởi hoàn cảnh, tình huống nói năng.....	83
3.2.3. Kiểu tình lược diễn tố chủ thể do nghĩa của động từ vị ngữ qui định.....	86
3.3. Tình lược diễn tố đối thể	88
3.3.1. Kiểu tình lược bị qui định bởi văn cảnh	88
3.3.2. Kiểu tình lược bị qui định bởi hoàn cảnh, tình huống nói năng	91

3.4. Tính lược cả diễn tố chủ thể lẫn diễn tố đối thể.....	92
3.4.1. Tính lược bị qui định bởi văn cảnh	92
3.4.2. Tính lược cả diễn tố chủ thể lẫn diễn tố đối thể bị qui định bởi hoàn cảnh, tình huống nói năng.....	92
3.5. Giá trị, tác dụng của việc tỉnh lược diễn tố và vấn đề xác định, khôi phục lại lược tố	93
3.5.1. Giá trị, tác dụng của việc tỉnh lược diễn tố	93
3.5.2. Vấn đề xác định và khôi phục lại lược tố	96
3.6. Vấn đề phân biệt câu trong đó có hiện tượng tỉnh lược diễn tố với câu không trọn vẹn.	100
3.7. Tiểu kết	102
KẾT LUẬN.....	103
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	104
NGUỒN TRÍCH DẪN	108

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Nghiên cứu về hệ thống từ loại tiếng Việt, các nhà nghiên cứu đều khẳng định vị trí và vai trò hết sức quan trọng của động từ. Đây là từ loại có số lượng lớn và có đặc tính hết sức phức tạp. Về vai trò ngữ pháp, động từ là trung tâm của tuyệt đại đa số câu tiếng Việt. Do có vị trí quan trọng trong hệ thống từ loại mà động từ luôn thu hút sự quan tâm của các nhà nghiên cứu.

1.2. Việc nghiên cứu động từ được tiến hành ở nhiều góc độ với những công trình khác nhau như: *Động từ trong tiếng Việt* của Nguyễn Kim Thản, *Cụm động từ tiếng Việt* của Nguyễn Phú Phong, *Vị từ hành động và các tham tố của nó* của Nguyễn Thị Quy, *Kết trị của động từ tiếng Việt* của Nguyễn Văn Lộc... Từ những công trình đó, ta thấy diện mạo của động từ ngày càng trở nên rõ ràng hơn. Tuy nhiên, việc nghiên cứu động từ từ góc độ kết trị còn ít được chú ý đến và cho đến nay vẫn là một vấn đề tương đối mới mẻ.

1.3. Lí thuyết kết trị là một trong những lí thuyết quan trọng, một thành tựu lớn của ngôn ngữ học thế kỉ XX. Sau khi ra đời, lí thuyết này đã được phát triển, ứng dụng rộng rãi vào việc nghiên cứu ngữ pháp, ngữ nghĩa của các ngôn ngữ, trong đó có các ngôn ngữ đơn lập và ngày càng trở thành mối quan tâm hàng đầu của các nhà nghiên cứu. Ở Việt Nam, lí thuyết kết trị đã được nghiên cứu trong công trình chuyên khảo *Kết trị của động từ tiếng Việt* của Nguyễn Văn Lộc. Kết quả nghiên cứu của công trình này đã mở ra một hướng nghiên cứu mới mẻ và rất thiết thực với ngữ pháp tiếng Việt. Tuy nhiên, trong công trình này, vấn đề hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt mới chỉ được tác giả đề cập một cách khái quát.

1.4. Việc nghiên cứu sự hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt, theo chúng tôi, là một hướng nghiên cứu có ý nghĩa quan trọng cả về lí luận lẫn thực tiễn.

Về lí luận, việc nghiên cứu sự hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ góp phần làm sáng tỏ, làm phong phú thêm lí thuyết kết trị về động từ, trong đó có vấn đề

đề mối quan hệ giữa tiềm năng cú pháp và sự hiện thực hóa tiềm năng này ở động từ, qua đó, góp phần soi sáng thêm vấn đề mối quan hệ giữa mô hình câu như là đơn vị trừu tượng, khái quát của cú pháp với sự làm đầy các vị trí của mô hình trong lời nói vốn chịu sự chi phối của nhiều nhân tố khác nhau.

Về thực tiễn, kết quả nghiên cứu của đề tài có thể được sử dụng để biên soạn giáo trình, các tài liệu phục vụ cho việc dạy học ngữ pháp tiếng Việt nói chung, động từ tiếng Việt nói riêng trong nhà trường.

Việc nghiên cứu sự hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt có ý nghĩa lí luận và thực tiễn quan trọng như vậy nhưng đến nay, vấn đề này vẫn chưa được nghiên cứu đầy đủ, có hệ thống và chuyên sâu.

Vì những lí do trên, chúng tôi chọn nghiên cứu đề tài: *Sự hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt*.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu

Việc nghiên cứu đề tài này hướng tới mục đích:

- Vận dụng những thành tựu của lý thuyết kết trị vào việc nghiên cứu làm rõ một số khía cạnh lý thuyết về hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ trong tiếng Việt hiện đại.

- Phân tích, miêu tả làm rõ các kiểu hiện thực hóa kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt.

- Góp phần thúc đẩy, nâng cao chất lượng, hiệu quả của việc nghiên cứu và dạy học ngữ pháp tiếng Việt theo quan điểm hiện đại.

Để đạt được mục đích trên đây, luận văn cần thực hiện các nhiệm vụ:

- Nghiên cứu cơ sở lý luận của đề tài (những vấn đề lý luận chung về động từ, lý thuyết kết trị, hiện thực hóa kết trị và các nhân tố chi phối sự hiện thực hóa, các kiểu hiện thực hóa kết trị của động từ tiếng Việt).

- Phân tích các kiểu hiện thực hóa đầy đủ kết trị bắt buộc của động từ tiếng Việt.